

Guidade turer till anlagda våtmarker inom Rååns avrinningsområde

2013

Ingegerd Ljungblom

På uppdrag av Rååns vattendragsförbund

Sammanfattning

Under 2013 har totalt 1323 personer deltagit i guidade informationsturer till fem olika våtmarker och å-sträckor längs Råån för att lära sig om vattenvård och Rååns Vattendragsförbunds arbete. Totalt har 7538 personer deltagit under 2003-2013. Turerna riktar sig till skolor, föreningar och företag. Syftet är att öka engagemanget och intresset för vattenvård och i förlängningen underlätta för vattenvårdande åtgärder i framtiden. Turerna visar även på fina ställen för rekreation och undervisning längs ån. Verksamheten går i linje med Länsstyrelsens riktlinjer att resurser behöver avsättas för information som ger ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika vattenvårdande åtgärder behövs.

Från skolan deltar alla åldersgrupper från tidig grundskola upp till komvux. Ca 50 % av grundskoleeleverna i avrinningsområdet nås någon gång under sin skoltid av projektet, under förutsättning av turerna fortsätter i sin nuvarande omfattning. Turen anpassas till gruppen. Under året har även två exkursioner för allmänheten gjorts i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan.

En websida med material till för- och efterarbete till turerna, nåbar från Rååns Vattendragsförbunds hemsida, har gjorts färdig under året. Den har använts av 60% av de besökande skolklasserna och fått bra kritik. Positivt är även att 60% av de besökande grupperna tog sig till exkursionsmålet med ordinarie kollektivtrafik, gång eller cykel.

Under våren 2013 blev en vandringsutställning om Rååns Vattendragsförbunds arbete färdig. Den består av tre roll-ups med text och bilder, en fiskdamm för yngre besökare och lekfulla äldre, tipsrunda och korsord på temat. Utställningen är gjord i samarbete mellan Rååns Vattendragsförbund, Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd och Region Skåne. Den har vandrat runt på biblioteken i Helsingborg, Landskrona, Svalöv, Häljarp och (kommande) Bjuvs kommun. Närliggande skolor har blivit informerade och utställningen har enligt personal tagits emot väl och haft många besökande skolklasser.

Under turerna får deltagarna en bild av landskapets förändring under de senaste 200 åren med utdikningar, å-rätningar och omställning av ängs- och betesmarker till bl a åkermark och urban mark. Vidare hur detta påverkat vattenkvalitet, biologisk mångfald och landskapets vattenhållande förmåga och hur man arbetar med detta vid Råån idag. Kopplingar görs till miljömålen. Exkursionerna innehåller mycket praktiska aktiviteter där deltagarna får uppleva livet i en våtmark och arbeta med hotade djurarter, näringskedjor, mäta nitratkvävehalten i vattnet mm. Broschyren "Råån och miljön" och Länsstyrelsens årsrapport "Miljö tillståndet i Skåne" delas ut.

Av de 21 skolor som deltog under året var 17 återkommande – 4 var nya för projektet. Lokaltidningen Helsingborg gjorde under året ett reportage om turerna.

Bakgrund

Under de senaste 200 åren har stora förändringar skett i landskapet i Skåne. För att vinna åkermark har många våtmarker och mängder av småbäckar dikats ut och lagts ner i rör under marken. Åar har rätats ut och sjöar sänkts. Detta har minskat landskapets vattenhållande förmåga och orsakat både översvämningar och torka. De naturliga processer som tidigare renat vattnet har till stor del satts ur spel, vilket orsakar övergödningssproblem. Den biologiska mångfalden har minskat till följd av förändringarna. Förändringar i jordbruket och djurhållningen har även gjort att arealen slåtttrade marker och naturbetesmarker har minskat betydligt.

Rååns vattendragsförbund är ett samarbete mellan Helsingborgs stad, Landskrona kommun, Svalövs kommun och Bjuvs kommun för att värna om Rååns miljö. Rååns Vattendragsförbund utför kontroller av åns miljöstatus och arbetar med vattenvårdande åtgärder. Förbundet har anlagt ett 60-tal dammar i avrinningsområdet.

Syftet med informationsturerna är att berätta om landskapets förändring och vad detta fått för betydelse för vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald och hur Rååns Vattendragsförbund arbetar med dessa frågor längs ån. Förhoppningen är att detta i förlängningen kan ge ökat engagemang hos allmänheten och underlätta vid framtida vattenvårdande åtgärder.

Turerna går i linje med Länsstyrelsens riktlinjer för att lyckas med vattenvården i Skåne. ”För att nå EU:s mål om en god vattenstatus till 2015 krävs [...] ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika åtgärder behövs. Resurser behöver därför avsättas för information och för att få allmänheten att känna sig delaktig.” (Miljötilståndet i Skåne).

Bulls måse är en återskapad våtmark på 17 ha och har fått ett mycket rikt fågelliv.

Gymnasieklass i fågeltornet vid Bulls måse.

Innehållet i turerna

Under turerna får deltagarna en bild av hur landskapet har förändrats när det gäller våtmarker, åar och bäckar, ängar och naturbetesmarker och hur detta påverkar vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald. Detta kopplas till miljömålen och till hur man i Rååns Vattendragsförbund arbetar med vattenvårdande åtgärder. Med håvar, kikare och bestämningslitteratur undersöks livet i och vid våtmarken. Aktiviteter som att bilda näringskedjor, leta efter boplatser för hotade djurarter knutna till vatten, mätning av närsalthalter i å och damm mm erbjuds. Broschyren "Råån och miljön" och Länsstyrelsens årsrapport "Miljötilståndet i Skåne" delas ut. Även annat material med anknytning till vattenvård visas upp, exempelvis videofilmen "Åar och vattendrag".

Hur lever egentligen djuren vi hittat? Hur stor blir en spigg??

Liten vattensalamander, snäckor och stavlik vattenscorpion att undersöka närmare!

Full aktivitet för att upptäcka livet i den anlagda dammen i Vallåkra. Sedan promenad längs ån upp till naturreservatet Borgen!

Andmaten, den bruna kärnhöken och sländlarven behöver varandra – de hänger ihop i en näringskedja!

Gymnasieelever mäter närsalthalten. Varför är det mindre nitratkväve i dammen än i ån?? Vad stod det för värden i rapporten med vattenundersökningarna?

I Långeberga jämför vi ett traditionellt åkerdike med branta kanter med det restaurerade diket där djur, växter och vatten har gott om plats!

Korten beskriver vilken livsmiljö ett visst djur behöver. Eleverna får sedan undersöka om det kunde göras några åtgärder här för detta djur!

Planscher som visar hur landskapet har förändrats och hur vanliga djur på platsen ser ut.

Vandringsutställning och webbaserat fördjupningsmaterial

I samarbete med Region Skåne, Rååns Vattendragsförbund och Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd har ett fördjupningsmaterial att använda kring exkursionerna tagits fram. Detta består dels av en web-sida, nåbar från Rååns Vattendragsförbunds hemsida och en vandringsutställning. Vandringsutställningen på tre roll-ups, som beskriver Rååns Vattendragsförbunds arbete, blev klar våren 2013. Till utställningen hör också en fiskdamm ”fiska djur i ån” där man kan få upp bl a en öring, en ål, en vattenscorpion, en dagsländelarv och ett fiskeredskap. Det finns också en tipsrunda och korsord på temat för besökare, samt aktuella broschyrer.

Utställningen har vandrat runt på biblioteken i Helsingborg, Landskrona, Svalöv, Bjuv och Häljarp.

Utställningen går runt på bibliotek och skolor i närområdet informeras om att den finns. Utställningen stod på Helsingborgs stadsbibliotek två veckor i maj 2013 och enligt personal var där skolklasser varje dag och många som stannade och tittade. En komvux-klass fick en guidning i utställningen. Den stod på Svalövs bibliotek 9 veckor under sommaren väl synlig vid lånedisken och personalen vittnade om att folk läst, att fiskdammen använts och att de tagit korsord. Landskrona stadsbibliotek har haft utställningen 4 veckor i september och ett par klasser besökte den. En högstadielklass från en Landskrona-skola fick en guidning i utställningen. På Häljarps bibliotek besöktes utställningen, förutom av allmänheten, av 6 skolklasser. Utställningen står i skrivande stund på Bjuvs bibliotek. Utställningen har även varit med vid en utbildningsdag för lärare, anordnad av HUT Skåne.

Web-sidan innehåller material som lärare kan använda för att förbereda och efterarbeta sin grupp inför turen. Det handlar om vattenvård, djur man kan tänkas se, allemansrätten och miljömålen. Sidan användes av drygt hälften av de besökande grupperna redan 2012, trots att den inte var riktigt färdig. 2013 har den använts av 60% av besökande grupper. De som inte angett den har angett som orsak att de inte hunnit eller inte känt till den. Alla lärare som bokar in informeras om den, men ibland bokar en lärare in flera exkursioner och informationen om hemsidan förs inte vidare. Att ändå 60 % av besökarna använder den trots att den är helt ny får ses som mycket positivt.

Besök en våtmark!
förberedelse - exkursion - efterarbete

Besök Råån!
För- efterarbete
Låna utställning
Råån förr och nu
Interaktivt korsord
Frågesporten
Länkar

Guidade exkursioner ut till åar och våtmarker!

Material för förberedelse och efterarbete till exkursioner vid Råån, samt för besök till utställningen finns under "för- efterarbete" i menyn till vänster. Mer info om utställningen finns under "Låna utställning".

De guidade exkursionerna är till för att ge besökarna en känsla för det liv som finns i och kring ån och våtmarkerna. Naturupplevelsena ska i sin tur öka viljan att bevara vår natur. Vi vill också visa var det finns fina ställen för rekreation längs ån. Turerna vänder sig både till allmänheten och skolelever och ger en ökad kunskap i samhället om hur man arbetar med miljön i ån och hur det kopplar till våra miljömål. Vattendragsförbundet bistår med guide som har kunskap om ån och dess fristona. Hövar, kikare, relevant litteratur, vattenanalytisk, övningar mm finns med på turen!

Läs reportage om turena: 2013, 2013, 2012, 2011, 2011, 2008. Läs rapporter

Klicka i en ruta för att börja!

Denna fågel bor vid flera skånska åar. Vad heter den?

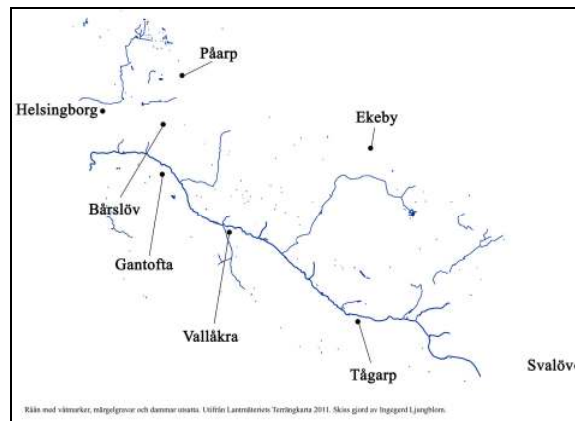
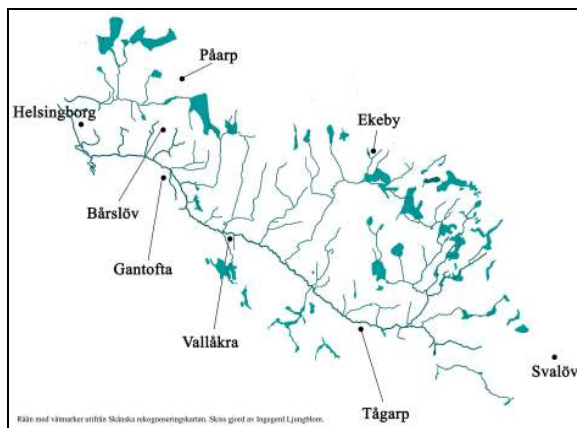
- Blåhake
- Biätare
- Kungsliskare

Svara

Du behöver 12 droppar för att skapa din egen våtmark!
Svarar du fel så förlorar du en droppe...

Webbsida med tips på för- och efterarbete till exkursionen används av 60 % av de besökande grupperna 2013. Sidan nås via Rååns Vattendragsförbunds hemsida.

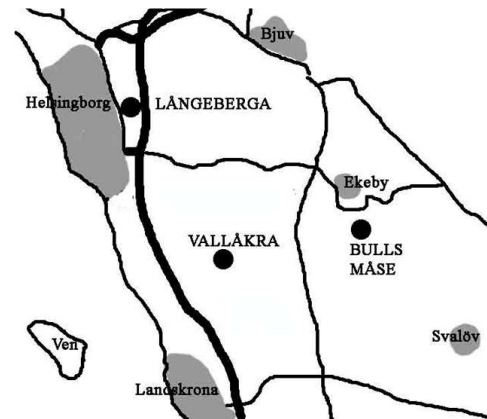
En skiss över hur Råån med biflöden såg ut i början av 1800-talet har gjorts utifrån Skånska Rekognoseringskartan. En motsvarande skiss över Råån idag har gjorts utifrån Lantmäteriets Terrängkarta 2011. Kartorna används under exkursionerna och i utställningen.

Exkursionsmålen

Bulls måse

Bulls måse är med sina 17 ha den största anlagda våtmarken i avrinningsområdet och har sedan den anlades år 2000 fått ett mycket rikt fågelliv. Där häckar bl a gråhakedopping, trana och brun kärrhök. Vid våtmarken finns ett fågeltorn. Bulls måse är en fördämning av Tjutebäcken som är ett biflöde till Råån. Våtmarken är mycket vacker och ett fint exkursionsmål för grupper. I våtmarken kan man hitta många olika arter av vattenlevande djur. Hit får man ta sig med egna transporter.

Långeberga

I Långeberga finns ett antal forskningsdammar. Här finns hästskovåtmarker och man kan jämföra ett traditionellt åkerdike med ett som restaurerats – gjorts bredare och med avfasade kanter för att gynna vattenrening, biologisk mångfald och öka markens vattenhållande förmåga. Informationsskyltar och ett mindre informationshus berättar om landskapets förändring och om vattenvårdande åtgärder. Från taket har man fin utsikt över forskningsdammarna. I anslutning till dammarna ligger ett parti lövskog med ett mycket rikt fågelliv. Från Helsingborg är området lätt att nå med kollektivtrafiken.

Vallåkra

Dammen S Vallåkra a är en mycket fin damm som ligger i Vallåkra precis invid Råån. Den är anlagd 1997 och tar emot dagvatten och dräneringsvatten. I dammen kan man hitta många olika arter av vattenlevande djur. Kring dammen är det ett våtmarksområde med vass där man ofta ser brun kärrhök, samt ett lövskogsparti med bl a näktergal. Området runt dammen hålls i ordning av byalaget i Vallåkra. Gräset runt dammen klipps och där finns bänkar och bord. Efter att vi tittat på våtmarken följer en promenad upp i naturreservatet Borgen, ett lövskogsområde med intressant historia och rikt småfågelliv. Det går lätt att ta sig till området då pågatåget stannar nära dammen.

Görarpsdammen, Vasatorp och anlagd damm i Tågarp

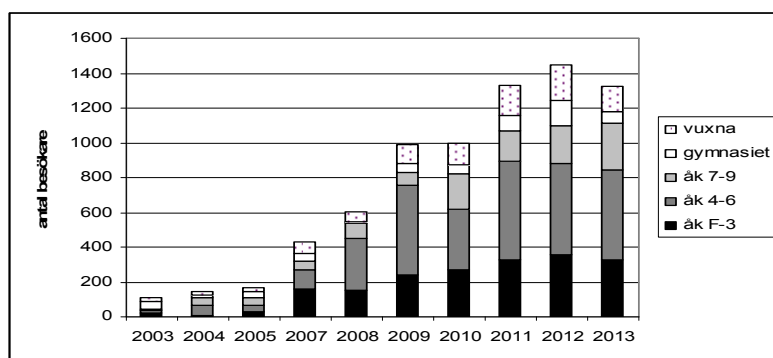
Ett par turer har gått till Görarpsdammen. Den ligger vackert i en sänka omgiven av lövskog nära Rååns dalgång. Den är anlagd 1996 och tar emot dagvatten, dräneringsvatten och vatten från ett biflöde till Råån. Vid besök där har även besök gjorts till en närliggande damm vid åkermark. Både växtliv och djurliv skiljer sig mycket åt mellan dammarna, vilket är intressant att titta på. Några turer har även gått till Vattendragsförbundets anlagda damm Vasatorp i Bruce skog, samt till en relativt nyanlagd damm i Tågarp.

Antalet besökande växer

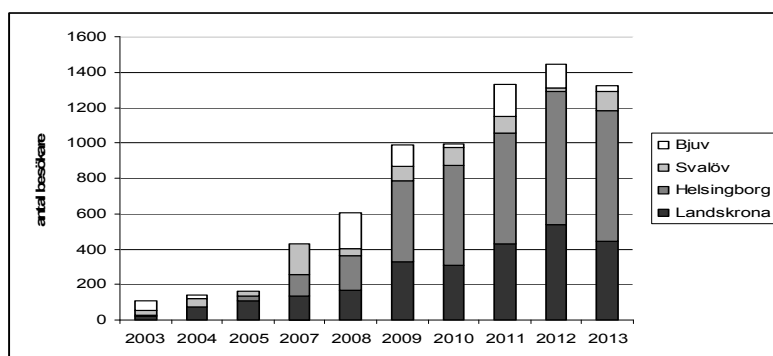
Under 2003-2013 har 7538 personer besökt anlagda våtmarker i Rååns avrinningsområde under organiserade informationsturer. Av dessa har 46% kommit från Helsingborg, 34% från Landskrona, 10 % från Svalöv och 10 % från Bjuvs kommuner. Räknat som ett snitt på de senaste tre åren så nås ca 1100 grundskoleelever per år i avrinningsområdet. En årskull (räknat på elever som går ut nian varje år i avrinningsområdet) ligger på drygt 2000 elever, vilket innebär att ca 50% av eleverna någon gång under sin grundskoletid nås av projektet, under förutsättning att det fortsätter i nuvarande omfattning. Drygt 4% av gymnasieeleverna nås av projektet under sin gymnasietid.

Under 2013 deltog totalt 1323 personer. 2012 gjordes 8 exkursioner fler än det överenskomna 60 (dock debiterat för 60). Av de 21 skolor som deltog under året var 17 återkommande – 4 var nya för projektet. I ett samarbete med Vuxenskolan gjordes en exkursion för allmänheten till Vallåkra och en till Bulls måse – det kom 2 respektive 7 personer. I ett Blå Flagg evenemang för allmänheten, anordnat och finansierat av Helsingborgs stad, förmedlades likartad information som under turerna och då kom drygt 20 personer.

60% av de besökande grupperna tog sig till exkursionsmålet med ordinarie kollektivtrafik, gång eller cykel, vilket är positivt ur miljösynpunkt. Övriga hyrde buss eller kom med skolans minibussar alt egna bilar.

Antalet besökande fördelat på åldersgrupp. 2012 gjordes 8 turer "för mycket" – se ovan.

Antal besökande från olika kommuner 2003-2013. 2012 gjordes 8 turer "för mycket" jämfört med övriga år – se ovan.

Kontakter för projektet: Peter Göransson, Miljökontoret i Helsingborgs stad 042-10 50 03
Claes Nihlen, Miljökontoret i Helsingborgs stad, 042-10 50 43
Ingegerd Ljungblom, tel 070-6731281 www.naturifokus.se, naturifokus@gmail.com.

Bilaga 1

Deltagande grupper:

Föreningar och företag

Biokraft Pharma AB (2003)
Miljökemi AB (2003)
Föreningen Söderåsens natur (2012)
Helsingborgstraktens natur (2009)
Ottarps scoutkår (2012)
Studieförbundet Vuxenskolan, allmänhet (2013)

Svalöv (11 av 13 skolor)

Billeshögsskolan (2007, 2010)
Centralskolan (2007, 2008)
Linåkerskolan (2011)
Lunnaskolan (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011)
Månsaboskolan (2010)
Midgårds skola (2013)
Parkskolan (2009, 2010, 2011, 2012, 2013)
Röstånga skola (2013)
Svalövs gymnasie (2003, 2007, 2011, 2012, 2012, 2013)
Svalövs gymnasiesärskola (2011, 2013)
Svalövs montessori (2011)

Bjuv (alla skolor deltagit)

Brogårdaskolan (2010, 2011)
Ekeby skola (2004, 2008, 2009, 2011, 2012, 2013)
Forsärlans miljöskola (2012)
Friskolan Oktaven (2003)
Jens Billeskolan (2008, 2011, 2012)
Varagårdsskolan (2008, 2009, 2011)

Landskrona (16 av 32 skolor (grund-, gymn-, sär-, vux-))

Albanoskolan (2009, 2012)
Alleskolan (2011, 2012, 2013)
Allvar Gullstrandsgymnasiet (2003, 2004, 2005, 2011)
Asmundtorps skola (2007, 2009, 2010, 2011)
Barsebäcks montessori (2011)
Dammhagsskolan (2011, 2012, 2013)
Glumslövs skola (2009, 2010, 2011, 2011, 2012, 2012, 2013)
Härslövs skola (2011)
Junior College (2011)
Justus Tranchellgymnasiet (2009)
Parkskolan (2009)
Pilängsskolan (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013)
Säbyholms montessoriskola (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011)
Sandåkersskolan (2007, 2010, 2012, 2013)
Seminarieskolan (2012, 2013)
Västervångsskolan (2010, 2012)

Helsingborg (37 av 84 skolor (grund-, gymn-, sär-, vux-))

Al maarifskolan (2005,2008, 2011)

Ättekullaskolan (2007, 2012)

Bårslövs skola (2010, 2012)

Brunnsparksskolan (2012)

Elinebergsskolan (2011)

Gantofta skola (2009, 2010, 2011, 2012, 2013)

Gymnasiesärskolan Filborna (2012)

Holstagårdsskolan (2012, 2013)

Helsingborgs montessori (2009)

Högstensskolan (2010, 2011)

Husensjö skola (2012)

Kattarps skola (2010, 2011)

Kingelstads skola (2009)

Komvux Kärnan (2007, 2011, 2012, 2013)

Kubikskolan (2008, 2009, 2012, 2013)

Magnus Stenbocksskolan (2010, 2011)

Maria Parkskolan (2010, 2011, 2012, 2013)

Mörarps skola (2009)

Olympiaskolan (2008, 2009, 2010, 2012)

Öresundsparkens barnskola (2008, 2011)

Påarps skola (2011, 2012)

Pauli skola (2008, 2011)

Petersvenskolan (2010)

Petri Gymnasieskola (2007)

Ramlösa Friskola (2013)

Raus Planteringsskola (2009)

Ringsstorpsskolan (2009)

Rönnowska skolan (2009, 2010)

Rydebäcksskolan (2010, 2013)

Sally Bauerskolan (2008, 2010, 2013)

Skolstaden Olympia (2010, 2011, 2012)

St Jörgens skola (2010, 2011)

Thorén business school (2012)

Vallåkrabygdens skola (2009, 2013)

Västra Berga skola (2012, 2013)

Västra Ramlösa skola (2010, 2011)

Vittra (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013)

Kursivt= deltagande i motsvarande turer vid Saxån-Braån